

Posudek diplomové práce Bc. Kateřiny Hejnišové

Genderové aspekty reprezentace myšlení v čítankových textech pro 3. ročník ZŠ – korpusová studie

1. Koncepce práce

Kateřina Hejnišová předkládá explorativní diplomovou práci na pomezí lingvistiky, literatury a didaktiky. Ohledává v ní různé způsoby, jak smysluplně uchopit soubor úryvků z čítanek pro 3. ročník ZŠ jako jazykový korpus. Práce vznikla v rámci skupiny *Integrální výzkum textu a četby* (PRIMUS/20/HUM/005), kde autorka zastávala asistentskou roli. Autorka zde připravila soubor digitalizovaných čítankových úryvků beletrie, jež byly dále zpracovávány v několika vlnách různými členy týmu. Autorka se seznámila s výsledky první vlny, jež metodologicky vycházela z kognitivní literární teorie a poukázala na silnou disproporci v reprezentaci a komplexitě ženských vs. mužských postav z hlediska tělesných, emočních a kognitivních vnitřních stavů. Na základě toho se rozhodla rozpracovat téma kognice, konkrétně sloves myšlení (zejména „vědět“, „myslet“, „přemýšlet“), pohledem genderu. Mezi hlavní autorčina zjištění náleží například následující: 1) Ženským postavám je disproporčně méně často (ve vztahu k jejich zastoupení) připisováno vědění. 2) Ženské postavy méně často verbalizují přemýšlení. 3) Vědění ženských postav se častěji vztahuje k informacím o jiných postavách, zatímco vědění mužských postav vychází z vlastní přímé zkušenosti se světem. Práce je vysoce komplexní a autorka v ní prokazuje pokročilou schopnost samostatně navrhnout výzkum, pečlivě ho realizovat a vyvodit z něj závěry, včetně autorské sebereflexe a sebekritiky.

Hodnocení: A

2. Metodologie

Autorka předkládá hned tři různé výzkumné metodologie: 1) kvantitativní analýzu korpusu všech beletristických úryvků, kde figurují lidské postavy ($N = 453$), 2) kvalitativní sondu do užití vybraných sloves myšlení („vědět“, „nevědět“), 3) kvantitativní analýzu menších subkorpusů odpovídajících jednotlivým čítankám ($N = 13$). Druhá metodologie přímo navazuje na první a lze ji považovat za nejoriginálnější komponent práce. Autorka zde například předkládá poznatky o asymetričnosti významového fungování sloves „vědět“ vs.

„nevědět“, které mají platnost i zcela mimo genderové hledisko. Nad rámec toho musela autorka proniknout do literárněteoretického uvažování a do metodologií předchozích korpusově orientovaných výzkumů, jež shrnuje v kapitole 3. Všechny tři autorčiny vlastní metodologie jsou zevrubně popsány. Metodologie poslední, spočívající v porovnání jednotlivých čítanek, je navíc podrobena zpětné kritice. Autorce náleží pochvala za péči, s jakou v zájmu čtenářské orientace opakuje vybrané základní informace o jednotlivých krocích.

Hodnocení: A

3. Práce s odbornou literaturou

Autorka v přehledu dosavadního bádání kombinuje odbornou literaturu z mnoha oborů – literární didaktiky, teorie dětské literatury, kognitivní literární teorie a korpusové lingvistiky. Takový postup je nutný a velmi záslužný, klade ale zároveň vysoké nároky na proces syntézy, který neproběhl všude ve stejné míře. Referáty z jednotlivých prací jsou místy nevyrovnané. Například na s. 11-13 autorka předkládá podrobný exkurz do dějin čítanek na základě jedné práce Zítkové (2006). Oproti tomu zahraniční práce věnující se korpusově či jinak dětské literatuře a genderu, s nimiž by autorka měla přednostně vést dialog, jsou komentovány spíše stroze a dozvídáme se jen relativně málo o jejich metodologii (s. 24-28). Návrat k těmto a dalším dosavadním pracím v závěrečných oddílech (s. 71-73) je rovněž spíše strohý. Velmi necitlivým pochybením, vzhledem k zaměření práce flagrantním, je označování autorek hned několika těchto prací – konkrétně Eberhardt (2017), Montoro (2014), Tepper & Cassidy (1991) – maskulinem (s. 25-28). Křestní jména všech těchto autorek jsou v člancích uvedena a jejich gender lze snadno ověřit.

Hodnocení: B

4. Formální úroveň práce

Práce je napsána solidním akademickým stylem a funkčně využívá grafické prvky. Objevují se tu drobné nejednotnosti ve formátování, například na s. 24-25 jsou jména citovaných autorů mimořádně uváděna kapitálkami a v textu se tu u pojmů objevují šipky naznačující odkazy. Překlepy v textu nacházím, ale spíše v omezené míře. Na s. 13-14 se duplicitně definuje pojem gender, mezi s. 30 a 34 je duplikován celý odstavec o pracovním postupu

(„Od začátku podobu výstupů určovala...“). Dále je škoda, že sekce 10.2, jež porovnává jednotlivé čítanky (s. 69-70), neopakuje plné názvy nakladatelů a pracuje pouze s kódy čítanek, které jsou naposledy vysvětleny o mnoho stran dříve (s. 36).

Hodnocení: A-B

5. Celkové hodnocení

Práci považuji za mimořádně vyspělou, obohacující hned několik výzkumných disciplín naráz a čtenářsky zajímavou i poté, co jsem ji četla v nehotových verzích. Autorka předvedla nebyvalou samostatnost intelektuální i praktickou, naučila se nové postupy práce s daty a datovými softwary a vystavěla soudržný výzkumný narativ z celku o mnoha různorodých částech. Celkově práci hodnotím známkou „výborně“.

6. Závěrečné otázky

K obhajobě mám dva spekulativní dotazy:

- 1) V poznámce na s. 62 autorka hovoří o specifčnosti textů s čistě zvířecími postavami. Kdyby se měla tohoto subkorpusu ujmout a vytěžit ho pro výzkum, jaké by si nad ním kladla otázky a jak by k němu přistupovala?
- 2) Kdyby autorka měla z práce vyjmout jednu nebo několik málo částí a rozvést je do podoby kratšího, soustavněji vyargumentovaného článku, které téma by si zvolila?

V Praze dne 30. srpna 2022

Dr. Anežka Kuzmičová

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

FF UK